

VYZBROJOVÁNÍ BUNDESWEHRU A MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE PŘI ZBROJENÍ

Ing. Ivan COUFAL

Anotace:

Článek se zabývá zásadním obratem po skončení studené války v bezpečnostních a politických podmínkách a s tím spojenými změnami pro Bundeswehr a potřebami jeho vyzbrojování. Dále věnuje pozornost konsolidačnímu procesu zbrojního průmyslu a udržení minimálních kapacit. V závěru poukazuje na nárůst významu mezinárodní zbrojní spolupráce.

Konec studené války a s ní spojený zásadní obrat v rámcových bezpečnostních a obranně-politických podmínkách přinesly německým ozbrojeným silám a potřebám jejich výzbroje převratné změny. Skončila dlouhodobě sjednaná společná obrana na pevné hranici mezi bloky, která rozdělovala Německo; vojenské požadavky na materiál nyní určují nové úkoly jiného druhu v NATO i při zajišťování míru ve světě, a to také s novými partnery.

Projevují se v koncepčních těžistiích plánování výzbroje, která zásadně předurčují budoucí vývoj i pořizování výstroje a výzbroje Bundeswehru. Investiční prostředky, které jsou k dispozici v rozpočtu na obranu, navíc tvoří rámec rozsahu a možností vývoje a opatřování vojenského materiálu.

Plánování výzbroje a materiálu Bundeswehru má dvě koncepční těžistiě:

- na jedné straně zachování obranyschopnosti země a NATO za změněných podmínek,
- na druhé straně pak rozvoj schopnosti přiměřené a účinné účasti na mezinárodním zvládnání krizí.

Pro obranu země je Bundeswehr v současné době vyzbrojen v zásadě dostatečně. Ve střednědobé perspektivě zde bude třeba učinit příslušná opatření pro jeho přiměřenou modernizaci.

V krátko- a střednědobé perspektivě je prioritou vyzbrojení k zajištění schopnosti reakce na krize a pro mírotvorná opatření.

Středem zájmu jsou tak určité schopnosti, které jsou důležité také pro zbrojní průmysl a jeho strategické zaměření:

- časné rozpoznávání regionálních krizí,
- rozsáhlý průzkum, komunikace a řízení,
- přesuny oddílů na velké vzdálenosti,
- logistická podpora a zdravotnické zajištění při mezinárodních misích,
- nasazení omezených kontingentů v příslušných zeměpisných a klimatických podmínkách Evropy, s odpovídajícím materiálním vybavením a osobní výstrojí vojáků a
- obrana proti taktickým raketám.

Z toho plyne jako důsledek nutnost dalšího rozvoje schopností podstatných pro plnění úkolů složek ozbrojených sil.

Překážkou pro pokrytí těchto potřeb však jsou finanční možnosti rozpočtu na obranu.

Zkušnosti z minulých let ukazují, že pro moderní vyzbrojení armády je potřebný vyšší podíl investic na celkovém objemu prostředků. Prostředky přidělované Bundeswehru v minulosti byly odměřovány tak, že bylo možné provádět jen absolutně naléhavé, neodkladné vývojové a nákupní záměry. Ostatní modernizace, které nebyly z časového hlediska hodnoceny jako tak kritické, byly stále odsouvány. Obrácení trendu po znatelné nejnižší úrovni let 1993 až 1995 tedy bylo a je nejvyšší nutností. Tohoto bude v zásadě dosaženo přeskupením provozních prostředků na investice, což je možné jen cestou úsporných opatření, to znamená snížením provozních výdajů omezením nákladů a zhospodárněním. Bundeswehr bude i v budoucnosti dělat vše pro to, aby vlastním přispěním dosáhl zvýšení podílu investic.

Stejně jako dříve však Bundeswehr podléhá omezením, stejně jako dříve je zapotřebí rozhodného stanovení priorit. To, co neslouží akceschopnosti Bundeswehru s ohledem na jeho nové úkoly, musí být přesunuto na vedlejší kolej. U naléhavých bezpečnostně- a obranně-politických projektů bude jednání předurčovat nikoli to, co je technicky maximálně možné, nýbrž danými prostředky technicky dosažitelný výkonnostní standard.

Zmíněný vývoj ve finanční oblasti za poslední léta měl důsledky, které považuje za kritické pro svou existenci také německý vojenskotechnický průmysl. Objem zakázek pro Bundeswehr se tak od roku 1989 zřetelně snížil: v oblasti výroby asi o 50 % a v oblasti vývoje asi o 10 %. Začal tak proces přizpůsobování a omezování, kterému padlo za oběť asi 180 000 z původních 280 000 pracovních míst. Díky zčásti zásadním racionalizačním opatřením se průmyslu během relativně krátké doby podařilo vlastními silami a bez státní pomoci vyřešit problém nadbytečných kapacit a přizpůsobit své kapacity aktuálním potřebám Bundeswehru. Přetvořil se do útlejších struktur a přitom si, přes zčásti bolestné ztráty kapacit, na základě své technické výkonnosti uchoval svou konkuru-

reneschopnost v evropském i celosvětovém měřítku. V dílčích oblastech dokonce zaujímá špičkové postavení.

Nesmíme však zastírat, že problémy německého vojenskotechnického průmyslu ještě nejsou vyřešeny. Vzhledem k omezování národních obranných úkolů a k vývoji nákladů na úseku vojenské techniky tak budou nutné další restrukturalizace a další koncentrace vojenského průmyslu.

Konsolidace a minimální kapacity

Především v oblastech, v nichž existují velké kapacity, není proces konsolidace dosud ukončen. Bundeswehr do tohoto procesu nemůže přímo zasahovat. Průmyslovou politiku může Bundeswehr provádět nanejvýš nepřímo, přes zadávání zakázek v rámci úzkých hranic práva, které je upravují.

Nesmíme ovšem také přehlížet to, že německý vojenskotechnický průmysl v některých oblastech dospěl na své minimální kapacity. Při dále se omezující poptávce zde již neexistuje žádný potenciál pro zhospodárňování. Důležitým cílem Spolkového ministerstva obrany je proto udržení technologických schopností, pod nimiž se rozumí systémové a klíčové schopnosti, v nichž německý průmysl dosáhl v mezinárodním srovnání špičkového postavení a po nichž je dlouhodobější národní poptávka.

V této otázce existuje široký konsensus i na půdě parlamentu. Pokud je to možné, zohledňují se při plánování a pokrývání potřeb armády zbrojně-ekonomické úvahy. Spolkové ministerstvo obrany však stojí před dilematem, kdy vzhledem ke sníženým potřebám nemůže zakázkami Bundeswehru udržet klíčové vojenskotechnické schopnosti považované na nezbytné.

Aby se za těchto rámcových podmínek dlouhodobě zajistil svébytný a konkurenceschopný vojenskotechnický průmysl, je zapotřebí silnějšího propojení technologických a průmyslových schopností v celoevropském měřítku. Rozhodujícím předpokladem dlouhodobého přetrvání německého národního průmyslu je přitom vyvážená, rovnoprávná a rovnocenná spolupráce evropských zbrojních podniků.

Proces koncentrace v západních zbrojních průmyslech, který probíhá na pozadí vývoje směrem k evropskému zbrojnímu trhu s jednou evropskou zbrojní agenturou v rámci společné evropské bezpečnostní a obranné politiky, je určujícím a rozhodujícím způsobem spoluurčován zahraničními firmami. S podporou a zčásti s odpovědností jednotlivých států NATO jsou cíleně budovány národním monopolům podobné struktury i mezinárodní strategické aliance.

Německé podniky se sice v jednotlivých případech sloučily a uzavřely dohody o spolupráci nad rámec hranic, rozhodující průlom směrem k vytvoření národních kompetenčních středisek nebo mezinárodních společností se sídlem a těžištěm v Německu se však dosud ještě mnohdy nepodařil.

Dalším důvodem je to, že německé firmy nevystupují při budování mezinárodních struktur jednotně, což s sebou nutně nese riziko, že se v nejlepším případě rozplynou v evropském konsorciu jako mladší partneři.

Zde je opět výzva pro samotný průmysl. Vzhledem ke stávající nerovnosti šancí, která se projevuje také v různých průmyslových strukturách – firmy organizované na principu soukromého hospodaření proti státním firmám – musí vytvářet silné národní podnikové struktury, které obstojí v mezinárodní konkurenci jako rovnocenní partneři.

K tomu je potřebné dalekosáhlé průmyslové sladění mezi firmami vyrábějící komplexní či dílčí systémy, ale také subdodavatelskými podniky.

Tvorba strategických aliancí v poctivém partnerství pak povede k úspěšnému završení, pokud tato budou tvořena partnery odpovídající velikosti, jednajícími za srovnatelných ekonomických předpokladů. Přitom je jasné, že zvláštní význam má v této souvislosti skutečná privatizace zbrojních podniků v zahraničí, které v tomto směru přicházejí v úvahu.

Z národního pohledu jsou při spolupráci přesahující hranice, při slučování, přejímání a prodeji firem žádoucí taková řešení, při nichž získají německé firmy nebo kapitáloví vlastníci určující vliv. Pro případ, že nebudou žádné národní alternativy, bude nutné přijmout prodeje německých vojenskotechnických podniků zahraničním nabyvatelům. Platí princip svobodného tržního hospodářství a zejména poznatek, že samotná poptávka veřejného odběratele nebude moci zajistit zachování národního vojenskotechnického průmyslu.

I při vedoucím postavení základního řádu tržního hospodářství, je zapotřebí, aby německý zbrojní průmysl dosáhl rovnosti šancí v mezinárodní konkurenci. Patří sem zejména vytvoření úprav pro vývoz zbrojního materiálu, které budou v evropském měřítku jednotné.

Spolkové ministerstvo obrany důrazně podporuje všechny snahy směřující ke sladění ustanovení o exportu zbrojního materiálu v Evropě. Německé snahy o sladění však v současné době v Evropě nenacházejí žádný ohlas, protože jiné země těží z jeho nevýhod oproti konkurenci, plynoucích ze současného stavu. Pro dosažení srovnatelných podmínek, a tím i odstranění nevýhod pro německý průmysl je nutné další trvalé politické úsilí.

Přechodné řešení by mohlo spočívat v tom, že by byly v Německu do vytvoření společné evropské zbrojní politiky vytvořeny národní úpravy, které by německý vojenskotechnický průmysl postavily při exportu zbrojního materiálu naroveň zbrojním podnikům ve Francii a Velké Británii.

Podají-li se dosáhnout pokračování ve vývoji praxe povolování vývozu, významně vojenskotechnický průmysl pokročí směrem k rovnosti šancí v mezinárodní konkurenci.

Jak ukazuje vývoj v oblasti průmyslu, německý zbrojní průmysl přijal současnou podnikatelskou výzvu. Poznal, že otázka zachování klíčových vojenskotechnických schopností a kapacit již není čistě národní, nýbrž že je jí nutno vidět v evropském kontextu. Svými vynikajícími technologickými dovednostmi dosáhla v různých formách průmyslové spolupráce se zahraničními podniky vyvážené dělby práce v evropském kontextu.

Touto cestou je třeba kráčet úspěšně dále: je v zájmu politiky i hospodářství, aby německý průmysl zůstal přiměřeným způsobem zastoupen v evropském zbrojařství. Výkonný vojenskotechnický průmysl je a zůstane neopominutelným nástrojem systému národní bezpečnosti a bezpečnostní politiky a zajišťuje možnosti spoluvytváření a spolurozhodování v bezpečnostních, obranně- a zbrojně-politických otázkách v NATO i mimo něj.

Spolupráce při zbrojení

Vyzbrojování v NATO je bez spolupráce při zbrojení nemyslitelné. Nestojí zde proti sobě – jak se často povrchně tvrdí – pouze národní zájmy a zájmy NATO. Spolupráce při zbrojení byla pro všechny partnery nutná cesta, jak smysluplně a racionálně pokrývat potřeby svých ozbrojených sil.

Jelikož existují věcné důvody, nutící ke spolupráci při zbrojení, státy aliance tuto spolupráci mezi sebou i nad rámec svých hranic vždy vyhledávaly a také uskutečňovaly.

Více než 70 % všech německých vývojových a nákupních záměrů je prováděno v rámci kooperačních projektů.

Nelze ztrácet ze zřetele stále znovu vytyčované politické, vojenské a technologické cíle spolupráce při zbrojení – sladování potřeb, standardizaci a schopnost vzájemné spolupráce. Právě požadavky na schopnost vzájemné spolupráce ozbrojených sil s jejich zvýšenou pružností a pohyblivostí, jakož i spoluprací s novými partnery bylo dosaženo nového rozměru. Výměna nově vyvinutých technologií je při dnešním rychlém rozvoji technologií a specializaci předpokladem pro vývoj moderních komplexních zbraňových systémů v NATO.

Na tomto pozadí je nutno vidět změněná očekávání spojená se spoluprací ve zbrojení. Na jedné straně si při dnešních malých počtech kusů přinejmenším v Evropě již nemůže žádná země dovolit sama vyvíjet nějaký větší zbraňový systém. Pokles poptávky státu jako monopolního odběratele na druhé straně vedl v průmyslu k již zmíněným procesům značné redukce, přičemž tam také dále nutí k procesům vedoucím k novému uspořádání a ke konsolidaci. Stát jako nositel poptávky si přitom uvědomuje, jaký význam pro něj má zabezpečení zásobování prostřednictvím zbrojně-průmyslové základny. Proto se také v rámci svých možností snaží o zachování klíčových schopností cestou podpůrných opatření.

Jednostranná, protekcionistická opatření, která by v konečném důsledku zabránila vzniku konkurenčního trhu, zde však nemohou být vhodným řešením. Zájmy státu a průmyslu na uchování efektivní průmyslové základny musí být chápány jako společná zodpovědnost státu a také průmyslu. Stát však může ve svobodném tržním hospodářství pouze vytvářet pobídky, a tyto v rámci vlastního zabezpečení plánu nabízet průmyslu.

K tomuto přistupuje politická zodpovědnost státu, který se musí na mezinárodním poli postarat o to, aby se žádoucí konkurence setkávala s čestnými a vyrovnanými podmínkami a pravidly.

Závěr

Ačkoliv studená válka i závody ve zbrojení již skončily a ČR nyní hraničí se spřátelenými zeměmi a partnery v NATO, rizika lokálně omezených konfliktů v Evropě i na celém světě se zvýšila.

Národní bezpečnostní prevence tudíž musí být zachována na přiměřené úrovni. Tato bezpečnostní prevence musí zůstat spojena s úkoly NATO a OSN na poli udržování a vytváření míru, jakož i s humanitárními akcemi těchto organizací – se silnějším vyjádřením evropské odpovědnosti – tzn. s odpovídajícím způsobem silným materiálním a personálním přispěním i ze strany ČR.

Míra středně a dlouhodobého vlivu ČR na spoluutváření evropské bezpečnosti a zahraniční politiky bude zásadně určována mj. tím, jakou úlohu bude hrát ČR ve vznikající společné evropské zbrojní základně.

Firmy postižené krácením rozpočtu a omezováním vývozu stojí před otázkou, zda další setrvávání odvětví vojenské techniky na území ČR bude v budoucnosti ještě obhajitelné, jak se mají zachovat s ohledem na budovanou společnou evropskou zbrojní základnu. Firmy očekávají, že se jim dostane odpovědi vlády, která je zodpovědná za současné i budoucí rámcové politické a ekonomické podmínky obranného průmyslu na území ČR.

Nutná je orientace na zbrojní oblasti ve kterých má ČR šanci zapojit se do společné evropské zbrojní základny, přičemž bude vycházet z odpovídajících vlastních potřeb. To předpokládá zásadní ano na otázku obranného průmyslu v ČR, jakož i připravenost k opatřením, která jsou pro tyto cíle potřebná.

Podniky, které neinvestují do budoucnosti, brzy zmizí z trhu. Také do podniku „mír pro ČR“ je tedy nutno investovat se zaměřením na budoucnost.

Pro firmy vyrábějící vojenský materiál se nadto objevuje nový úkol, aby vedle zabezpečení a budování know-how vojenské specifikace trvale zajistily také širší využití civilních technologií, především v elektronice a v informačních technologiích.

Toto vyžaduje široké know-how a navíc finanční sílu, neboť malé, rozdrobené národní trhy, snižující se rozpočty a rostoucí investiční náklady nám ozřejmují jedno: nikdo v Evropě si v budoucnosti již nemůže dovolit v oblasti obrany sólové národní jednání. Vysoké náklady v důsledku příliš malých sérií se již v globální konkurenci neprosadí. Víme, že faktory úspěchu budoucnosti jsou: široký přístup na trh, široká základna know-how a velká finanční síla. Na straně průmyslu již dlouhou dobu existuje široký konsensus v tom, že tohoto je možné dosáhnout jen zásadní restrukturalizací našeho průmyslu a jeho zapojením do evropských a světových integračních celků výrobních a obchodních.

Literatura

- DIEHL, T.: Sicherheitspolitische Bedeutung der Deutschen Wehrtechnischen Industrie. Wehrtechnischer Report, 2000, IV, č.2, s.44—45.
- GUDDAT, M.: In der Rüstungspolitik müssen die Weichen jetzt gestellt werden. Soldat und Technik, 2000, II, č.2, s.74—75.
- HOFER, H.J.: Rüstung der Bundeswehr und Internationale Rüstungskoooperation. Soldat und Technik, 1998, I, č.1, s.11—17.
- HOMBURG, A.: Die Deutsche Wehrtechnische Industrie. Wehrtechnik, 1999, IX, č.3, s.12.